

S A Ć U V A J S N O V E

**NE
PO ŽURI - POLAKO**

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
Министарство безбедности Босне и Херцеговине
Ministry of Security of Bosnia and Herzegovina

**Priručnik
za djecu i mlade
osnovnih i srednjih škola
u Bosni i Hercegovini
o prevenciji trgovine ljudima**

Sarajevo, 2011. godine

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Priručnik za djecu i mlade osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini o prevenciji trgovine ljudima

Autori:

Mr. sci Refija Kulašin, prof. filozofije i sociologije Miladin Ilić,
menadžer za odnose s javnošću Mirna Aleksić, dipl. psiholog Ivana Kokanović,
profesor pedagogije i psihologije Amna Haljeta, Izet Numanović, prof. pedagogije Senada Pepeljak

U izradi učestvovala: dipl. oec Maja Brenjo, CRS

Izdavač: Ministarstvo sigurnosti BiH i CRS

Za izdavača: CRS i Samir Rizvo

Lektura: Rade Marković

Dizajn: Besim Vučijak

Štampa: Bemust

Tiraž: 700 kom.

Materijal je autoriziran i nije dozvoljena
distribucija, štampanje, prodaja i upotreba bez odobrenja autora.

Ovaj dokument je pripremljen i štampan uz pomoć
Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (USAID).

ODREDBA O ODRIČANJU ODGOVORNOSTI USAID-a:

Stavovi autora izraženi u ovoj publikaciji ne moraju odražavati stavove USAID-a ili Vlade SAD-a.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

343.431:351.76](497.6)(035)

PRIRUČNIK za djecu i mlade osnovnih i srednjih škola u Bosni i Hercegovini o prevenciji trgovine ljudima / [autori Refija Kulašin ...
[et al.]. - Sarajevo : Ministarstvo sigurnosti BiH : Catholic Relief Services BiH, 2011. - 64 str. : ilustr. ; 21 x 21 cm

Tekst na bos. jeziku. - Bibliografija: str. 63-64.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
TRGOVCI VAŠIM ŽIVOTIMA!	7
SAZNAJ I ZAŠTITI SE!	8
ŠTA JE TRGOVINA LJUDIMA?	9
TRGOVINA LJUDIMA JE ZLOČIN	9
TRGOVINA LJUDIMA JE KRŠENJE LJUDSKIH PRAVA	9
TRGOVINA LJUDIMA JE KRIMINAL	10
KO SU ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA?	11
TRGOVINA LJUDIMA JE PROBLEM SVIH ZEMALJA SVIJETA	11
TRGOVINA LJUDIMA JE PRISUTNA U BOSNI I HERCEGOVINI	15
KOJI SU OBLICI TRGOVINE LJUDIMA?	18
KAKO TRGOVCI LJUDIMA KONTROLIRAJU ŽRTVE?	19
FAZE TRGOVINE LJUDIMA	20
REGRUTIRANJE	21
TRANSPORT	25
EKSPLOATACIJA	27
TRGOVINA LJUDIMA KAO OBLIK ORGANIZIRANOG KRIMINALA	30
ORGANIZIRANI KRIMINAL	30
KRIJUMČARENJE LJUDI	32
PROSTITUCIJA I TRGOVINA LJUDIMA	34

SVAKO MOŽE POSTATI ŽRTVA	36
TIPOVI NASILJA KOJE TRGOVCI PROVODE NAD ŽRTVAMA	41
ZNAŠ LI ŠTA SVE ŽRTVA PROŽIVLJAVA?	44
KOJA SE LJUDSKA PRAVA KRŠE U PROCESU TRGOVINE LJUDIMA?	46
KAKO DRŽAVA POMAŽE ŽRTVI?	49
KO JOŠ POMAŽE?	49
KAKO SE MOŽEŠ ZAŠTITI OD TRGOVINE LJUDIMA?	50
I NA KRAJU...	58

PREDGOVOR

Trgovina ljudima je stara koliko je stara i ljudska historija. Ropstvo i ropski rad nikada nisu iskorijenjeni. Mijenjali su samo svoje oblike i prilagođavali se društvenim uslovima. U modernom svijetu je u velikom broju zemalja trgovina ljudima, a posebno djecom, još uvijek prisutna. Ljudima, a posebno djecom, trguje se u svrhu seksualne eksploracije, prisilnog rada, prisilnog prosjačenja i vršenja krivičnih djela. Ljudima i djecom trguje se i u svrhu zaključivanja prisilnih brakova pa sve do oduzimanja i trgovine organima.

Bosna i Hercegovina, kao i sve druge evropske zemlje, zahvaćena je problemom trgovine ljudima, posebno ženama i djecom. Statistike o otkrivenim slučajevima i spašenim žrtvama trgovine ljudima ukazuju na to da su djeca iz Bosne i Hercegovine najrizičnija grupa koju trgovci ljudima regrutiraju i iskorištavaju.

Trgovina ljudima je vid kriminala, često organiziranog, kroz koji trgovci ljudima stječu ogromne zarade. Stoga je borba protiv trgovine ljudima dugotrajan i mukotrpan proces, koji zahtijeva uključivanje i partnerstvo svih organa vlasti i nevladinih institucija i organizacija. Da bi akcije usmjerene protiv trgovine ljudima imale pozitivne rezultate, one moraju biti koordinirane i istovremeno usmjerene na krivično gonjenje trgovaca ljudima, na zaštitu žrtava trgovine ljudima i na prevenciju, posebno među rizičnim grupama kao što su djeca.

U nastojanjima da se prevencija trgovine ljudima uvede kao redovna aktivnost u školama i da se školskoj djeci približi tema trgovine ljudima, u okviru Državnog programa za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, kojeg implementira CRS uz finansijsku pomoć USAID-a, izrađen je priručnik za nastavno osoblje, obučen značajan broj nastavnika i održan veliki broj predavanja u školama.

U okviru istog programa izrađen je i ovaj priručnik za školsku djecu, kojeg su pripremili najpriznatiji stručnjaci iz ove oblasti u Bosni i Hercegovini. Priručnik je posljednji korak

kojim su stvoreni svi potrebni preduslovi za odgovarajuće predstavljanje ove teme školskoj djeci i njeno razumijevanje.

Priručnik će kroz prilagođenu metodologiju i rječnik omogućiti djeci da pravovremeno i ispravno shvate i prepoznaju trgovinu ljudima i njene opasnosti, da saznaju o načinima na koje se mogu oduprijeti pokušajima regrutiranja i mjerama koje mogu poduzeti protiv trgovine ljudima.

Samir Rizvo

Državni koordinator za
borbu protiv trgovine ljudima

TRGOVCI VAŠIM ŽIVOTIMA!

Društvo u kojem živimo mnogi od nas pokušavaju izgraditi kao društvo u kojem su ljudska prava i osnovne slobode zagarantirani za svakog pojedinca.

Nažalost, pored onih koji se trude sebe i druge zaštititi od nečovječnog i ponižavajućeg stanja, nasilja i oduzimanja sloboda, nalaze se i surovi pojedinci i grupe kriminalaca i zločinaca koji ne biraju sredstva i metode u ostvarivanju profita.

Umjesto saosjećanja za drugoga, tolerancije i razumijevanja, organizirane grupe kriminalaca i zločinaca nameću novac i profit kao najvažnije vrijednosti, bezdušno trgujući ljudima, posebno mladima, ženama i djecom, kao robom.

Oduzimajući drugima pravo na slobodan i zdrav život, pretvarajući ih u potrošnu robu, trgovci ljudima uveliko profitiraju, a lakovjerni i neupućeni stradaju i postaju žrtve sa traumama koje ih prate cijeli život.

SAZNAJ I ZAŠTITI SE!

Obrazovanje, znanje i informiranje o trgovini ljudima mogu vas ospособити да сачувате своје животе, да се заштите од насиља и одузимања ваших слобода, од ропства, мућења, манипулације и злoupotreba.

Држава је одговорна да кроз образовни систем осспособи младе људе да znaju критички посматрати svijet oko sebe i да ih информира како bi, u nedostatku životnog iskustva, znali reagirati na svaku okolnost koja ih угрожава као људе i грађане.

Trgovina ljudima VAS ugrožava JER ste upravo VI, mlađi ljudi, CILJANA grupa коју kriminalci i zločinci žele zlouprijetebiti - одузети вам слободу, здравље, достојанство, па и живот, како би ostvarili profit.

Ne smijemo im to dopustiti.

Ne smijete im to dopustiti.

Zaštitite se znanjem i informacijama.

ŠTA JE TRGOVINA LJUDIMA?

TRGOVINA LJUDIMA JE ZLOČIN

Trgovina ljudima, kao oblik eksploatacije ljudi, predstavlja jedan od najgorih zločina našeg vremena.

Trgovci ljudima, koristeći se prevarom, nasiljem i eksploatacijom, tretiraju ljude kao robu, dok žrtve žive u uslovima prisile i straha.

TRGOVINA LJUDIMA JE KRŠENJE LJUDSKIH PRAVA

Trgovina ljudima predstavlja jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava. Žrtve nemaju slobodu izbora; tačnije, one nemaju kontrolu nad svojim životom.

Trgovina ljudima je također poznata i pod nazivom „moderno ropstvo“ zato što se žrtve drže u uslovima sličnim ropstvu i tretiraju se kao svojina ljudi koji su ih kupili.

Trgovina ljudima
bila je poznata još
u starom Egiptu,
Grčkoj i Rimu.

TRGOVINA LJUDIMA KROZ HISTORIJU

Savremeno doba donosi
nove oblike trgovine
ljudima, ali cilj ostaje isti
– stjecanje materijalne
ili neke druge koristi.

Trgovina ljudima je
najrasprostranjenija
u Južnoj Americi,
Aziji i Africi.

Raspadom Sovjetskog Saveza
krajem 80-tih godina prošlog
vijeka, trgovina ljudima u Evropi
postaje goruci problem zbog
povećanog broja migracija moti-
viranih željom za boljim životom.

Devedesetih godina prošlog
vijeka su rot i prisutnost
velikog broja vojnika u sklopu
stabilizacijskih snaga izazvali
veću potražnju za seksualnim
uslugama, što je za posljedicu
imalo ekspanziju kako prosti-
tucije, tako i trgovine ženama.²

TRGOVINA LJUDIMA JE KRIMINAL

Trgovina ljudima je oblik organiziranog kriminala, ali i biz-
nis kojeg pokreću ponuda i potražnja na tržištu. Roba koja se
nudi su ljudi uz pomoć kojih trgovci kriminalci ostvaruju
ogromne zarade koje se procjenjuju na oko 32 milijarde dolara
godišnje.¹

Za trgovinu ljudima se kaže da je to niskorizična a visoko-
profitna kriminalna aktivnost zato što je nije lako otkriti, a
jednu žrtvu je moguće preprodati više puta.

Ova kriminalna aktivnost bilježi porast, i po zaradi se nalazi
na trećem mjestu, odmah nakon trgovine drogom i ilegalne
trgovine oružjem.

¹ Izvještaj sa "Bečkog foruma za borbu protiv trgovine ljudima", Tanjug, februar 2008.

² "Trgovanje ljudima", S Crnic, ST Manestar, mart 2008.

KO SU ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA?

TRGOVINA LJUDIMA JE PROBLEM SVIH ZEMALJA SVIJETA

Činjenica je da se žene, djeca i muškarci prodaju kao roba svuda u svijetu, kako u zemljama čiji su državljanini tako i u inostranstvu. Djecom se smatraju sve osobe mlađe od 18 godina.

Prema procjenama Ujedinjenih nacija, u svijetu se svake godine trguje sa 2 do 4 miliona ljudi. Oko 200.000 ljudi je nezakonito dovedeno u Evropu svake godine, od čega je većina namijenjena seksualnom izrabljivanju.³

U izvještaju Ujedinjenih nacija pod nazivom "Trgovina ljudima u Evropi" ističe se da **najviše žrtava dolazi s Balkana (32%)**, s teritorije bivšeg Sovjetskog Saveza (19%), iz Južne Amerike (13%), centralne Evrope (7%), Afrike (5) i istočne Azije (3).⁴

80% žrtava trgovine ljudima preko međunarodnih granica su žene, a 70% tih žena i djevojaka prodano je za seksualno izrabljivanje. 20% žrtava trgovine ljudima su djeca.⁵

U članu 4. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 1948. godine, striktno je zabranjen svaki oblik roplja i trgovine robljem.

Ujedinjene nacije usvojile su 2000. godine Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, tzv. Palermo protokol, kao prvi dokument koji se bavi problemom trgovine ljudima na moderan način.

³ MTV Exit End Exploitation and Trafficking – Fast Facts

⁴ UN: Trgovina ljudima među najunosnijim ilegalnim poslovima u Evropi, Biznis.ba, juni 2010.

⁵ Globalni izvještaj o trgovini ljudima, Odjel za droge i kriminal Ujedinjenih nacija (UNODC), 2010.

Dana 5.2.2002. godine,
odlukom Predsjedništva BiH
o ratifikaciji Protokola za
prevenciju, suzbijanje i
kažnjanje trgovine ljudima,
posebno ženama i djecom,
naša zemlja je prihvatile
odredbe ovog protokola.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, odnosno njen **Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom**, poznatiji kao *Palermo protokol*, u članu 3. definira šta je to trgovina ljudima i daje osnov svim državama članicama Ujedinjenih nacija za borbu protiv nje:

„Trgovina ljudima“ označava regrutiranje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem prijetnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploracije. Eksploracija obuhvata, kao minimum, eksploraciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploracije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu i pokornosti ili uklanjanje organa.

Teška definicija, zar ne?
Ali, pogledaj donji prikaz⁶.

Proces/Aktivnost		Sredstvo/Način		Svrha/cilj
Regrutiranje ili Transport ili Prebacivanje ili Skrivanje ili Prijem	+	Prijetnja ili Prisila ili Otmica ili Prevara ili Obmana ili Zloupotreba položaja	+	Prostitucija ili Pornografija ili Nasilje/Seksualna eksploatacija ili Prinudni rad i/ili rad s nepoštenom platom ili Ropstvo/Slična praksa ili Trgovina organima ili
1	+	1	+	1
= Trgovina ljudima				

Ovaj prikaz pojednostavljuje definiranje trgovine ljudima i kaže: **trgovina ljudima podrazumijeva postojanje bar po jednog elementa iz sve tri kategorije** (proces, sredstvo, svrha).

⁶ ACILS*/ICMC**-ov okvir trgovine ljudima preuzet iz: Prevencija u cilju jačanja svijesti o opasnosti trgovine ljudima – Priručnik za nastavnike u osnovnim i srednjim školama, Ured državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije, Misija IOM BiH, Sarajevo, 2007.

* International Catholic Migration Commission

** ACILS (American Center for International Labor Solidarity)

Čak i ako je **odrasla punoljetna osoba prethodno pristala** na određeni vid eksplotacije, i tada se radi o trgovini ljudima ako postoji bar po jedan element iz sve tri kategorije iz okvira trgovine ljudima.⁷

Međutim, postoje i slučajevi kada trgovina ljudima ima samo elemente iz dvije kategorije – proces i svrha. Naime, **dijete** – a djetetom se naziva svaka osoba mlađa od 18 godina – **ne može dati dobrovoljan pristanak** na eksplotiranje.

Tako se u Palermo protokolu izričito kaže da **regrutiranje, transport, prebacivanje, skrivanje ili prihvatanje djeteta u svrhu iskorištavanja smatra se trgovinom ljudima, čak i ako ne uključuje korištenje bilo kojeg od ranije spomenutih sredstava.**

Trgovina ljudima je problem svih država svijeta, a prema zastupljenosti triju obaveznih faza procesa trgovine ljudima, država se određuje kao:

- država **PORIJEKLA** – država u kojoj se žrtva regrutira, tj. država iz koje žrtva potječe.
- država **TRANZITA** – država preko čije teritorije se žrtva transportira i preprodaje do države odredišta.
- država **ODREDIŠTA/DESTINACIJE** – država gdje se žrtve iskorištavaju.⁸

⁷ Izvorno član 3. tačka 2. Protokola kaže: „Pristanak žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksplotaciju izloženu u tački a) ovog člana bit će nevažan kada je upotrijebljeno bilo koje sredstvo izloženo u tački a)“.

⁸ "Suzbijanje trgovanja ljudima", B Cimerman, S Gluić, L Marinović, decembar 2004.

TRGOVINA LJUDIMA JE PRISUTNA U BOSNI I HERCEGOVINI

U Bosni i Hercegovini, trgovina ljudima je postala problem od polovine 1990-tih godina. U to vrijeme, BiH je ocijenjena kao zemlja tranzita i zemlja odredišta, a kasnije je postala i zemlja porijekla.⁹

Prema aktuelnim podacima, **najveći broj žrtava trgovine ljudima su građani BiH**. Preko 80% žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini su lokalnog porijekla, odnosno njeni su državljanici.

93% identificiranih žrtava u Bosni i Hercegovini su žene, a 7% muškarci.

33% identificiranih žrtava su maloljetnici!

Bosna i Hercegovina se smatra tranzitnom i zemljom konačne destinacije za djevojke i žene iz drugih zemalja koje su uključene ili prisiljene na prostituciju u BiH i zapadnoj Evropi.

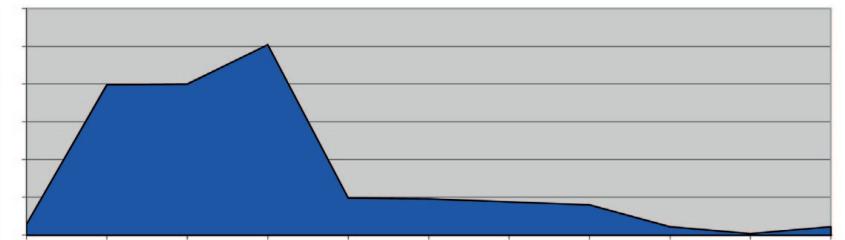
Žene i djevojke koje su žrtve trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, a posebno seksualne eksploatacije, uglavnom su iz Bosne i Hercegovine.¹⁰

⁹ "Trgovina ljudima: Ropstvo modernog doba", OSCE BiH

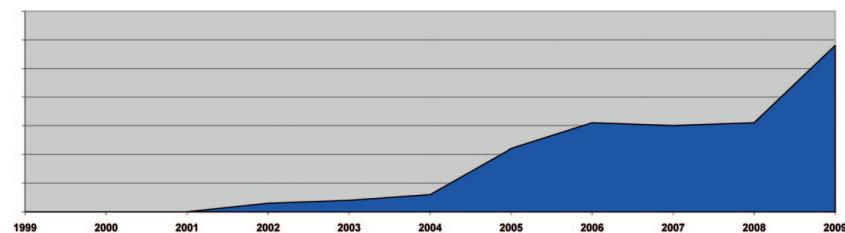
¹⁰ "Izvješaj trgovini ljudima za 2010. godinu – Bosna i Hercegovina", Ministarstvo vanjskih poslova SAD, 2010.)

*Veliki broj žrtava
trgovine ljudima
nikada ne bude
otkiven.*

*Neotkrivenim žrtvama gotovo
je nemoguće pomoći - važno
je da vlasti, organizacije i
pojedinci kontinuirano rade
na otkrivanju žrtava i kaž-
njanju trgovaca ljudima.*

Broj identificiranih stranih žrtava

Broj identificiranih domaćih žrtava.¹¹

Kao što vidiš na ovim grafikonima, struktura žrtava trgovine ljudi u BiH se potpuno promjenila.

UPOZORENJE!!!
**Žrtve su sve mlađe,
a kriminalci sve brutalniji.**

¹¹ Izvještaj o stanju trgovine ljudima u BiH za 2009. godinu,
Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne imigracije u BiH

I dok su u periodu od 1999. do 2003. godine žrtve bile iz inostranstva, od 2003. godine žrtve su u najvećem postotku iz Bosne i Hercegovine.

To ti govori da ste ti i tvoji prijatelji u potencijalnoj opasnosti da budete trgovani, ne samo u inostranstvo, već i u svojoj državi.

U Bosni i Hercegovini, trgovina ljudima je zabranjena članom 186. Krivičnog zakona BiH, a predviđena kazna je do 10 godina zatvora. Prema navedenom zakonu, krivično djelo počinit će:

Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, regrutira, preveze, preda, sakrije ili primi osobu, radi iskorištavanja prostituiranja druge osobe ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili njemu sličnog odnosa, služenja, odstranjivanja dijelova ljudskog tijela ili drugog izrabljivanja.

KOJI SU OBLICI TRGOVINE LJUDIMA?

Postoji nekoliko čestih oblika trgovine ljudima:

- **SEKSUALNA EKSPLOATACIJA** – najrašireniji oblik trgovine ljudima; žrtve prisiljene na pružanje seksualnih usluga.
- **PRISILNI RAD** – žrtve su prisiljene na rad u tuđim domaćinstvima, u poljoprivredi, industriji, ugostiteljstvu i drugim djelatnostima (teški fizički rad).
- **PRISILNO PROSJAČENJE** – žrtve su prisiljene na prosjačenje i novac su prisiljene dati trgovcima ljudima.
- **PRISILA NA VRŠENJE KRIVIČNIH DJELA** – žrtve su prisiljene na transport i prodaju droge, rasturanje lažnog novca i druga krivična djela.
- **DJECA VOJNICI** – žrtve su prisiljene na ratovanje ili rad u ratnim okolnostima, a žrtve su uglavnom djeca.
- **TRGOVINA ORGANIMA** – žrtvama se prisilno odstranjuju organi (nestručno vađenje u vanbolničkim uslovima).
- **PRISILNI BRAKOVI** – žrtve su prisiljene na sklapanje braka, uglavnom sa potpuno nepoznatim osobama.

TRGOVINA LJUDIMA OBUHVATA:

KAKO TRGOVCI LJUDIMA KONTROLIRAJU ŽRTVE?

Žrtve trgovine ljudima su na različite načine prisiljene obavljati tražene poslove. Koriste se različite metode kontrole kako bi se žrtvama slomila volja i izvršila prisila:

- **NASILJE** – trgovci ljudima siluju i tuku svoje žrtve.
- **PRIJETNJE** – žrtvama se prijeti ponavljanjem prethodno primjenjenog nasilja ili/i provođenjem nasilja nad članovima porodice.
- **ZADUŽENOST** – žrtve su dovedene u situaciju u kojoj trgovcima ljudima „duguju“ novac.
- **UCJENJIVANJE** – nakon što su žrtve prisiljene na prostituciju ili pornografiju ili drugu neželjenu aktivnost, ucijenjene su prijetnjama da će se to objelodaniti.¹²

AKTIVNOSTI:

regrutiranje, prodaja,
preseljenje unutar pos-
tojeće ili u drugu državu,
prijem, skrivanje...

SREDSTVA:

upotreba prijetnje,
prisile, obmane, pre-
vare, primamljivanja,
zlopotrebe položaja...

SVRHU - CILJ:

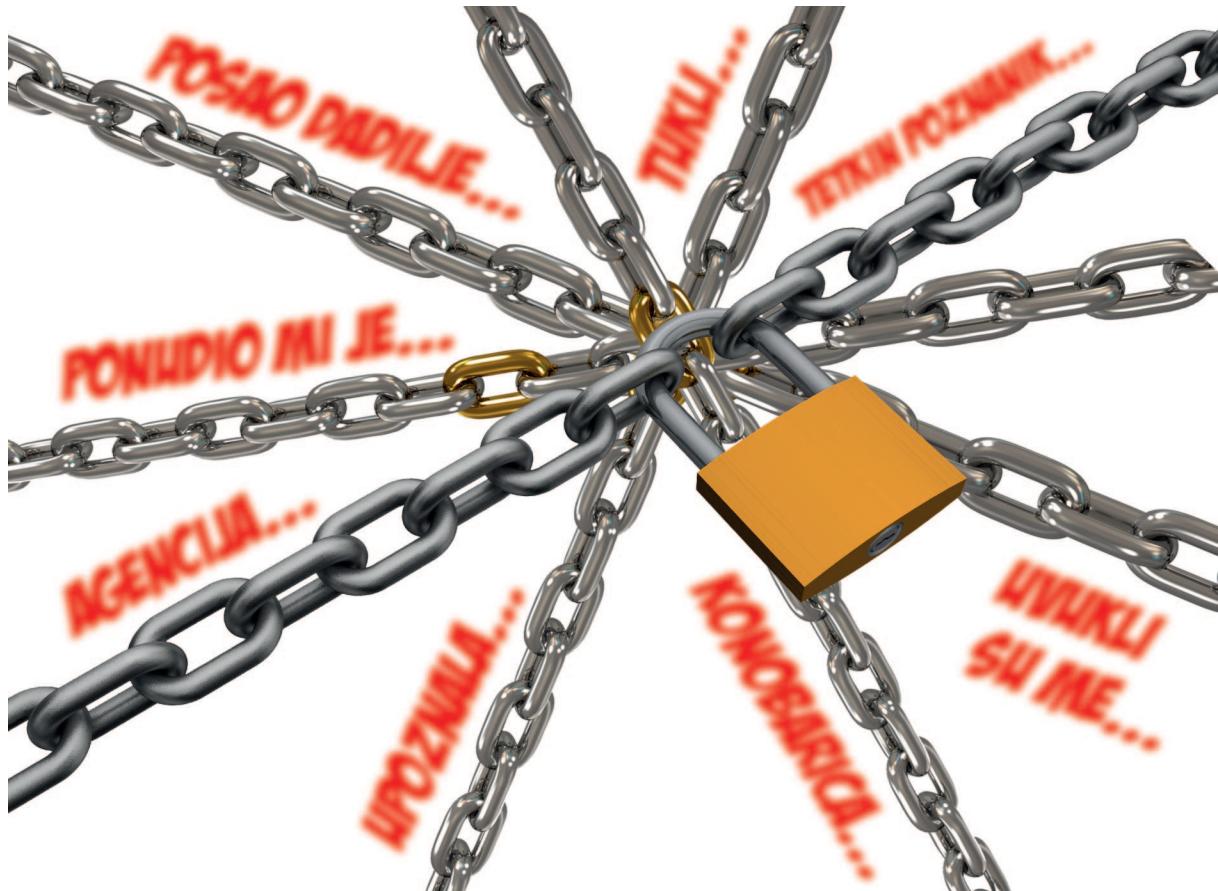
prisilni i neregularni rad, prosaćenje,
lažna usvajanja, lažni i prisilni brak,
trgovina ljudskim organima, pornografija,
prisilna prostitucija, seks-turizam i zabava...¹³

¹² MTV Exit End Exploitation and Trafficking - Fast Facts

¹³ "Trgovanje ljudima", S Crnic, ST Manestar, mart 2008

FAZE TRGOVINE LJUDIMA

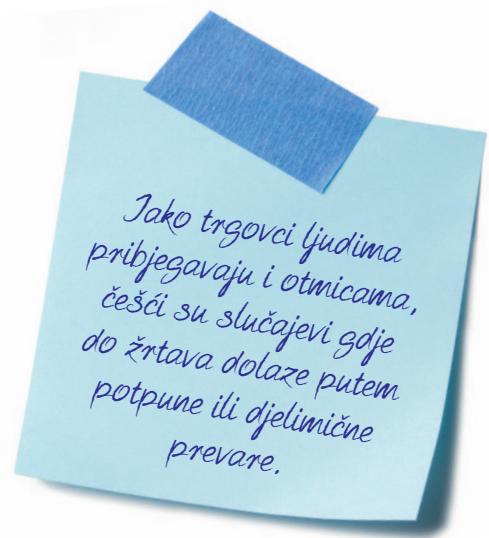
Svaki slučaj trgovine ljudima je specifičan i ima svoja posebna obilježja. Međutim, tri su činjenice konstante u svakom slučaju trgovine ljudima: **regrutiranje, transport i eksploracija**.

REGRUTIRANJE¹⁴

Kada pokušamo zamisliti situaciju u kojoj neka osoba postaje žrtva trgovine ljudima, često pomislimo na otmicu. Međutim, to se rjeđe događa. Iako se proces regrutiranja može odigrati putem prisile, odnosno otmice, češće se radi o regrutiranju prevarom.

Žrtvu trgovine ljudima najčešće regrutiraju osobe, bilo poznate ili nepoznate, koje iskazuju lažnu brigu za nju, i možemo slobodno reći, prividnu želju da joj pomognu u traganju za boljim životom. Oslanjajući se na urođenu **težnju za boljim životom, ali i želju za promjenom i novim iskustvima**, oni nude dobro plaćen posao u inostranstvu, zaposlenje bez izričito navedenih kvalifikacija, mogućnost učenja jezika, poslove čuvanja djece, karijeru u modnoj industriji..., a iza tih ponuda kriju se prevara i **TRGOVINA LJUDIMA**.

¹⁴ Iako se u literaturi ravnopravno koriste izrazi *regrutiranje* i *vrbovanje*, mi ćemo za označavanje procesa osiguravanja novih žrtava od strane trgovaca ljudi u ovom priručniku koristiti izraz *regrutiranje*.

O djelimičnoj prevari
govorimo kada je žrtva
bila upoznata s tim
u kakve će djelatnosti
biti uključena, ali ne i
pod kakvim uslovima.

Regrutiranje prevarom može biti dvojako; može se raditi o djelimičnoj ili potpunoj prevari.

Slučaj djelimične prevare:

I.M. će raditi na farmi koza, ali...

I.M. nije mogao reći ni da je zadovoljan ni da nije zadovoljan svojim životom. Upisao je fakultet koji nije bio baš njegov prvi izbor, ali ni zadnji. Šta da radi gotovo tri mjeseca koliko mu je ostalo do početka predavanja i života u velikom gradu? Znao je da mu roditelji ne mogu platiti ljetovanje, troškovi studiranja bit će veliki, a sezonskog posla u njegovom gradiću i nije bilo. I to nešto malo tvornica koliko je bilo je gotovo pred gašenjem, a kamoli da im treba sezonaca. U kafiću u koji redovno zalazi čuo je za priliku da nešto zaradi. Italija, farma koza. Posao nije baš nešto, ali zaradit će. Ne može se reći da je loše – 900 eura mjesecno, plus hrana i smještaj. Rad nacrno, ali šta to ima veze? I drugi to rade. Rečeno mu je da nije baš u pitanju priobalno mjesto, ali da će svake sedmice imati jedan slobodan dan kada će imati priliku skoknuti i do obale; rekli su mu da je udaljena 30-tak kilometara. Gazda će se pobrinuti i za to. Ima sreće; rodak poznanika njegovog prijatelja je stigao u posjetu rodbini i kaže da gazda uvijek traži ljude iz njihovog kraja – vrijedni su. Odlučio je, spremio stvari, pasoš, pozdravio se s roditeljima, društvom, djevojkom...

Slučaj potpune prevare:

A.Č. je pročitala oglas: „Hitno se traži pouzdana djevojka za čuvanje dvoje djece. Poznavanje njemačkog jezika nije uslov. Nazovi...“ Nazvala je. Žena koja se javila bila je ljubazna i radoznala; interesiralo je koliko ima godina, šta je završila, s kim živi, ima li momka, šta roditelji rade...? Rekla je da bi bilo dobro da sve to napiše i pošalje sa slikom jer „djeca trebaju odlučiti da li im se dopada, a i da je mogu prepoznati kada je budu čekali na autobuskoj stanici u Hamburgu“, te da će joj se uskoro javiti. I javili su se...

U postupku regrutiranja potencijalnih žrtava, trgovci ljudima se koriste spoznajama **o poremećenim porodičnim odnosima, teškoj materijalnoj situaciji, želji za ostvarenjem boljeg života, ali i ambiciji i potrebi za samostalnošću** potencijalnih žrtava. Tako se i tebi može obratiti „prijateljski nastrojen stranac“, ali i „poznanik“, „priatelj prijatelja“, pa čak i „priatelj“ ili „rođak“ s ponudom za rad u inostranstvu, za nastavak školovanja, ili učenja stranih jezika. Te ponude često se odnose na poslove pomoći u kući ili poslove čuvanja djece (tzv. *au pair*) uz mogućnost učenja jezika. Ako si osoba koja sanja o karijeri manekena ili fotomodela, može ti se ponuditi vrtoglavi uspjeh u svijetu mode.

U pokušaju osiguravanja novih žrtava, mogu ti se obratiti i osobe iz tzv. **drugog vala**. To su osobe koja su i same svojevremeno upale u mrežu trgovaca ljudima i sada, suočene s prijetnjama i ucjenama iz kojih ne nalaze izlaz, po nalogu trgovaca pronalaze nove žrtve uz nadu da će „svježa roba“ koliko-toliko olakšati njihov položaj.

Žrtve su uvučene u mrežu trgovaca ljudima putem potpune prevare kada su netačnim obećanjima dovedene u zabludu da će se baviti jednom vrstom aktivnosti, ali kada stignu na odredište, prisiljene su na nešto sasvim drugo.

MALI OGLASI

Modna agencija traži
djevojke i mladiće, nazovi...

DRUGI VAL
žrtva traži
„svježu robu“

HITNO se traži osoba za
pomoć starijoj osobi u Italiji,
sve plaćeno, ODLIČNA
ZARADA –nazovi...

Koliko imas „prijatelja“?
Ža svakog od njih tačno
znaš da je ono za šta
se predstavlja?
Postoje li na tvom
profilu informacije koje se
mogu zloupotrijebiti?

Lični kontakti za trgovce ljudima nose i određene rizike da će biti razotkriveni. Zato često biraju sigurniju opciju – OGLAŠAVANJE. Tako će često u medijima pronaći oglase za dobro plaćen posao u zemlji ili inostranstvu uz napomenu **hitno, svi troškovi plaćeni, odlična zarada**, a redovno **bez istaknutih potrebnih kvalifikacija i radnog iskustva**, jer zašto bi trgovci ljudima suzili krug potencijalnih žrtava birajući samo osobe s određenim kvalifikacijama.

Internet je trgovcima ljudima otvorio nove mogućnosti. Dostupan, jeftin, brz, osigurava anonimnost. Tražeći žrtve, trgovci ljudima ne moraju napuštati svoja prebivališta, a istovremeno dopiru do mnogih potencijalnih žrtava u više zemalja. Trgovci ljudima Internet ne koriste samo za puko oglašavanje i ne djeluju samo putem online „agencija za zapošljavanje“ ili „agencija za sklapanje brakova“. On trgovcima ljudima predstavlja i veoma korisno sredstvo za pridobivanje povjerenja žrtava. Lažno se predstavljajući u društvenim mrežama, koristeći slobodu *online* komuniciranja, a posebno u tzv. *chat room*-ovima, dolaze do saznanja o načinima najboljeg pristupa žrtvi; igrati na kartu materijalne dobiti, bijega iz porodičnog okruženja, umjetničkih ambicija ili pak romantične veze...

Iako traži ulaganje više vremena i više truda, i **romantična veza** može biti način regrutiranja. Nakon izvjesnog vremena, uvjerenja u ljubav partnera, žrtva povjeruje da ih „tamo negdje“ čeka ljepši zajednički život, a onda slijedi razbijanje iluzija i saznanje da se radi o **TRGOVINI LJUDIMA**.

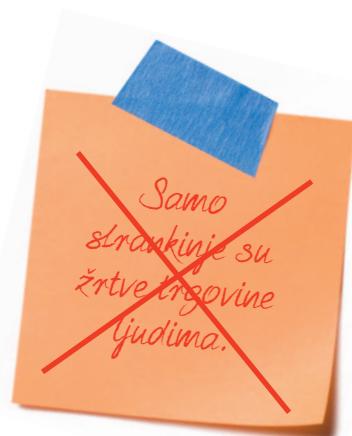
TRANSPORT

Osnovni element trgovine ljudima je transport s jednog mjesta na drugo. Često čujemo pojmove **zemlja porijekla**, **žrtve**, **zemlja tranzita** i **zemlja odredišta**. Kada to sagledamo, mogli bismo pomisliti da trgovina ljudima podrazumijeva prelazak državne granice, što nije tačno. Tako bismo isključili **internu trgovinu ljudima** koja je u Bosni i Hercegovini u porastu posljednjih godina¹⁵. Šta ona znači? Znači da **možeš postati žrtva trgovine ljudima, a da uopće ne napustiš Bosnu i Hercegovinu.**

Koliko je naših državljana regrutirano u Bosni i Hercegovini (**zemlja porijekla**), prevezeno teritorijom drugih država (**zemlje tranzita**) i eksplorativirano u nekim drugim državama (**zemlja odredišta**)? Pouzdanih statistika nema, ali trebaš upamtiti da je Bosna i Hercegovina i zemlja porijekla i tranzita i destinacije u procesima trgovine ljudima, te da je stvarni broj žrtava i do deset puta veći od otkrivenog broja.

...Putovao je s rođakom poznanika njegovog prijatelja. Italijansku granicu su prešli kasno poslijepodne, a kada je carinik vratio pasoše, rođak je oba stavio u pretinac automobila. Zaspao je. Kada se probudio, video je da je već pala noć. Bio je zbunjen. Činilo mu se da se voze prema planinskim krajevima. A obala? Kako je rođak poznanika njegovog prijatelja čitavim putem bio neobično šutljiv, nije ništa pitao. Ponovo je zaspao...

¹⁵ Izvještaj o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini i Izvještaj o provedbi Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2009. godinu

A. je putovala autobusom. Na stanici joj je prišao muškarac koji joj se predstavio kao prijatelj porodice koja je angažira. Odveo ju je do automobila u kojem su već bili jedna djevojka i muškarac. Kada je automobil krenuo, niko joj više nije odgovarao na njena pitanja...

Ako se radi o prekograničnoj trgovini ljudima, eksploracija često započinje i prije dolaska u zemlju odredišta.

Trgovci ljudima svoje žrtve prebacuju preko državnih granica i preko **legalnih** i preko **ilegalnih graničnih prelaza**. Prelazak preko legalnih državnih prelaza može biti osiguran **legalnim putnim ispravama žrtve**, ali i krivotvorenim. U slučajevima da je žrtva **regrutirana otmicom**, prelasci granica se odvijaju preko **ilegalnih graničnih prelaza**, čamcima, privatnim automobilima, pješice uz osiguranu pomoć osoba iz mreže trgovaca ljudima s druge strane granice. Međutim, trebaš znati da ilegalni prelazak granice žrtvu stavlja u novi oblik kontrole jer joj se, uz sve ostale oblike prisile kojima je izložena, prijeti prijavom zbog nezakonitog ulaska u stranu državu.

EKSPLOATACIJA

Trgovci ljudima žrtve prebacuju tamo gdje će dobit od njihove eksploatacije biti najveća. Činjenica koliko imate godina i kojeg ste spola određuje najučinkovitije načine regrutiranja, ali i mogući oblik eksploatacije kojem možete biti izloženi.

Najčešći oblik eksploatacije **djevojaka**, a kojoj su sve češće izloženi i **muškarci i djeca**, je **seksualna eksploatacija**; tačnije **prisilna prostitucija, rad u pornografskoj industriji, prisilno uključivanje u seksualni turizam i industriju zabave**. Ovaj oblik eksploatacije i medijski je u vijek više propraćen od ostalih oblika eksploatacije.

...Uskoro je shvatila da je završila u javnoj kući. Oduzete su joj neke njene lične stvari, uključujući pasoš i mobitel. Pokušala se pobuniti i odbiti usluživati mušterije. Silovali su je. Sve su snimili i zaprijetili da će snimke poslati na adresu koju im je dala u pismu, a da će, ako ne bude dobra, dovesti i njezinu sestru da joj „pomogne“...

Prisilni i/ili neregularni rad je najčešći oblik **ekonom-skog eksploatiranja**, a u ovoj oblasti prednjači **rad u kući**; obavljanje kućanskih poslova bez naknade, sedam dana sedmično od zore do duboko u noć uz nebrojena poniženja, batine, a nerijetko i uz spolno zlostavljanje. **Djevojke i žene** su izloženije ovoj vrsti iskorištavanja za razliku od prisilnog i/ili neregularnog rada u **poljoprivredi i građevinarstvu**, gdje su **muškarci** zbog svoje snage „tražena roba“.

Trguje se ženama, muškarcima, djecom, a dob i spol su samo faktori koji utječu na razliku u stepenu rizika, ranjivosti i oblicima eksploatacije kojima češće bivaju izloženi.

...Stigli su u zoru. Smjestili su ga u jedan kontejner pokraj štala – na farmi su bile dvije velike štale. Šutljivi saputnik je ubrzo otišao – rekao je da on radi na drugoj gazdinoj farmi, onoj „priobalnoj“, da je tu hitno zatrebao radnik, ali da će što prije doći da ga vodi na tu drugu farmu. Tek kada je on otišao, I. je shvatio da je s njim otišao i njegov pasoš, ali nema veze; vratit će se brzo, zar ne? Na farmi su bila četiri mrka muškarca. Samo je jedan, a i on loše, govorio engleski jezik, jedini koji je I. osim svog maternjeg govorio. I. je radio sve što mu je bilo naloženo, uskoro je shvatio da ništa nema od slobodnog dana u sedmici, a i kako bi ga bilo kada je radio praktično 13-14 sati na dan. Uzalud je čekao „rođaka“. Nakon mjesec dana platu nije dobio. Kada se pobunio, pretučen je i ostavljen da spava na hladnoj rosi četiri noći zaredom. Nije mogao pobjeći. Uopće nije znao gdje je i kamo da ide do prvog naseljenog mjesta. Uskoro se razbolio. Kako je imao groznicu, odlučili su ga se riješiti. Utrpali su ga u prtljažnik automobila. Izgubio je svijest. Probudio se u nekoj uličici okružen znatiželjnicima od kojih je neko, vidjevši u kakvom je stanju, pozvao karabinjere, a oni i Hitnu. Čim se malo oporavio, poslan je kući. Umjesto s 1.800 eura, vratio se s masnicama i teškom pneumonijom (upalom pluća).

Na prosjačenje se primoravaju prvenstveno **djeca i osobe s izraženom invalidnošću**, a žrtva trgovine ljudima radi **opskrbe crnog tržišta ljudskim organima** može biti svako, bez obzira na spol i dob.

Isključivo ženama se trguje radi **sklapanja prisilnih brakova**, a djecom se trguje često i da bi se došlo do „idealnih“ **dilera** ili počinitelja drugih krivičnih djela u koje će se zbog dobi rjeđe posumnjati.

Eksplotiranje može biti raznovrsno, ali uvjek ispunjava svrhu - osigurava dobit trgovcima ljudima.

NEMOJ UPASTI U NJIHOVU MREŽU ORGANIZIRANOG KRIMINALA.

Ponekad čak i roditelji ili staratelji primoravaju djecu na prosjačenje, a zabilježeni su i slučajevi kada djecu „iznajmjuju“ ili prodaju trgovcima ljudi.

Organizirana kriminalna grupa je grupa sastavljena od tri ili više osoba, koja postoji određeno vrijeme i djeluje u skladu sa ciljem da počini jedno ili više teških krivičnih djela ili prekršaja ustanovljenih u skladu sa ovom konvencijom, a radi stjecanja, neposredno ili posredno, finansijske ili druge materijalne koristi.

(Član 2. stav 1. tačka 1. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala)

Trgovina ljudima i drogom najčešće su predmet djelovanje istih kriminalnih grupa.

TRGOVINA LJUDIMA KAO OBLIK ORGANIZIRANOG KRIMINALA

ORGANIZIRANI KRIMINAL¹⁶

Već znaš da je trgovina ljudima proces koji se sastoji od više faza: pronalaženje potencijalnih žrtava, regrutiranje, transportiranje, eksploatairanje... Stoga je jasno da se trgovinom ljudima prvenstveno bave dobro **organizirane kriminalne grupe** koje djeluju u jednoj ili više zemalja. Organizirani kriminal predstavlja posljedicu organiziranog pristupa više članova kriminalne grupe u vršenju određenog krivičnog djela. U tom lancu organiziranog kriminala učestvuju i lica koja tek ulaze u svijet kriminala i oni koje nazivamo *profesionalcima*. Oni najčešće čine teža krivična djela koja prethodno dobro pripreme i organiziraju.

Te grupe kriminalaca su **hijerarhijski** organizirane, s jasnom **strukturom**, definiranom **podjelom zadataka, disciplinom** članstva, **planskim** djelovanjem, s visokim nivoom prekogranične **mobilnosti**, te **spregom s pojedincima iz političke, ekonomske i financijske sfere**. Kako bi ostvarile svoje ciljeve, koriste se **podmićivanjem, prijetnjama, ucjenama**, pa i **fizičkim likvidacijama**.

Pored **trgovine ljudima**, područja djelovanja organiziranog kriminala su i: trgovina drogom, oružjem, krijućarenje ljudi, ilegalno usvajanje djece i nedopušteni transfer kapitala.

¹⁶ Predsjedništvo BiH je 5.2.2002. godine na 123. sjednici donijelo Odluku o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH – Međunarodni ugovori“, br. 3/02.

Kriminalne grupe mogu biti uvezane u mrežu na osnovu bavljenja samo jednom vrstom kriminala i takve grupe su organizirane po nivoima (područje grada, oblasti, države i međunarodno djelovanje). Trgovci ljudima djeluju na više nivoa. Tako postoji pojedinci koji djeluju na lokalnom nivou, ali i međunarodno organizirane kriminalne grupe.

Trgovci ljudima unutar kriminalnih grupa mogu imati ulogu **organizatora, posrednika i „poslovođa“**, a često se ove uloge i preklapaju.

Organizatori pripadaju mrežama međunarodnog organiziranog kriminala. To su osobe koje rukovode cijelim procesom trgovine ljudima, „mozak“ su operacije. Oni na nelegalan način osiguravaju neophodne informacije, dokumente i tehnologiju koja im olakšava rad da što brže i efikasnije ostvare svoje planove u trgovini ljudima.

Pomagači regrutiraju mušterije ili osiguravaju informacije korisne trgovcima ljudima.

Posrednici kriju mjesto, preprodaju i transportiraju ljude. Uvezani su na lokalnom nivou.

„**Poslovođe**“ su treća grupa trgovaca ljudima. U nju spadaju s jedne strane svodnici ili „vlasnici ljudi“, a s druge unajmljivači ili „šefovi“ – vlasnici barova, noćnih klubova, hotela...

Svaka osoba koja je uključena u trgovinu ljudima:

- organizatori*
- pomagači*
- posrednici*
- „poslovođe“*

čini krivično djelo i odgovorna je pred zakonom.

KRIJUMČARENJE LJUDI

U procesu migriranja, ljudi mogu lako biti doveđeni u rizičnu situaciju da postanu žrtve trgovine ljudima. Upravo to koriste organizatori kriminala.

- Migranti čine 3,1% ukupne populacije.
- 49% migranata su žene.
- Posloji otprilike 20 do 30 miliona ilegalnih migranata širom svijeta.

(Prevencija u cilju jačanja svijesti o opasnosti trgovine ljudima, IOM, 2007.)

Često se izraz trgovina ljudima (eng. *trafficking*) pogrešno upotrebljava kao izraz koji označava krijumčarenje ljudi (eng. *smuggling*).

Krijumčarenje je organiziranje ilegalnog ulaska osobe u državu koje ta osoba nije državljanin niti u kojoj ima dozvolu za stalni boravak, u svrhu stjecanja, direktno ili indirektno, finansijske ili druge materijalne dobiti.

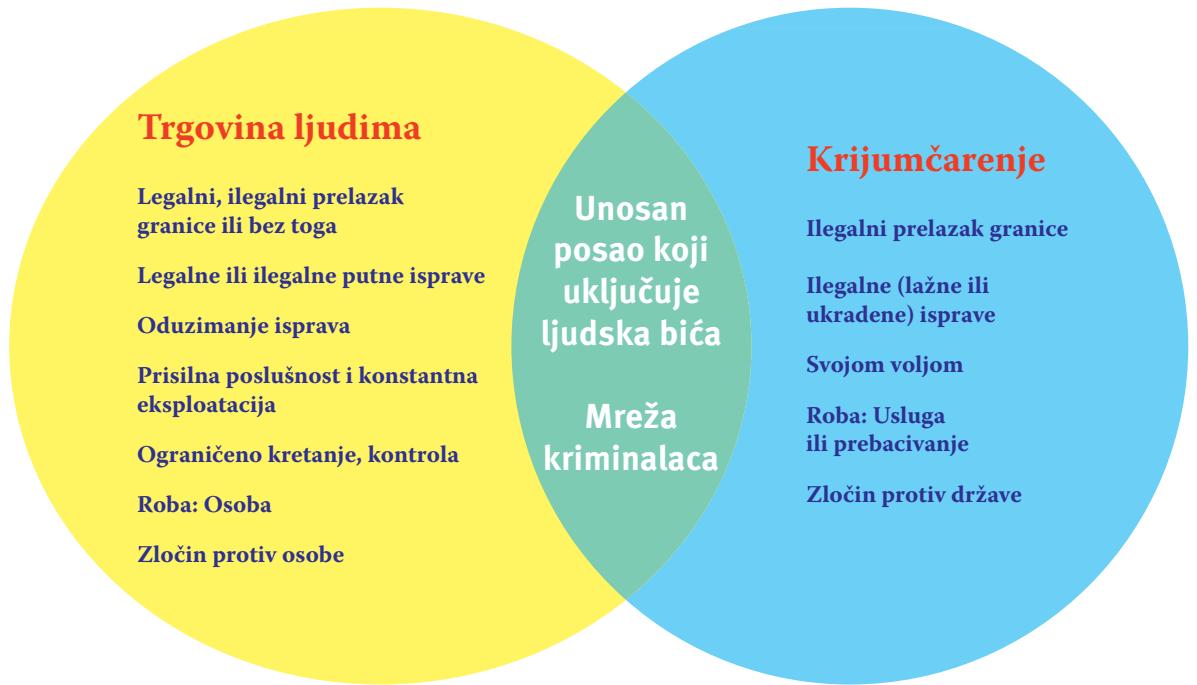
Ilegalan ulazak znači prelazak državne granice bez poštivanja prijeko potrebnih uslova za legalan ulazak u državu.

Oduvijek je veliki broj ljudi napuštao svoje zemlje porijekla migrirajući u druge zemlje u potrazi za boljim mogućnostima ili tražeći zaštitu od progona i nasilja. Osobe koje ilegalno uđu u stranu zemlju i borave u njoj predstavljaju lakšu „lovinu“ za trgovce ljudima i često trgovane osobe ilegalno (dobrovoljno ili pod prilicom) prelaze granicu države odredišta u procesu trgovine ljudima.

Šema¹⁷ na susjednoj stranici pokazuje sličnosti i razlike između krijumčarenja i trgovine ljudima.

¹⁷ Prevencija u cilju jačanja svijesti o opasnosti trgovine ljudima – ... CD, Ured državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i IOM Misija BiH, Sarajevo, 2007.

Trgovina ljudima i krijumčarenje

PROSTITUCIJA I TRGOVINA LJUDIMA

Žrtva može postati svako, bez obzira na spol i dob. Međutim, statistike pokazuju da je među žrtvama najveći postotak djevojčica i djevojaka kojima se trguje u svrhu seksualnog eksploatiranja – prisilne prostitucije.

Prostitucija je neprihvatljivo i visokorizično ponašanje, između ostalog i zbog toga što se tako lako upada u mrežu organiziranog kriminala i postaje žrtva trgovine ljudima. Ta činjenica nije jedina veza trgovine ljudima i prostitucije. Kao i za krijumčarenje ljudi, izraz *trgovina ljudima* se često pogrešno upotrebljava i za prostituciju gdje **osoba trguje svojim tijelom zadovoljavajući seksualne potrebe druge osobe**.

Osnovna obilježja prostitucije su: **promiskuitet (velik broj partnera)**, **komercijalnost (seks koji se plaća)** i izvjesna **emocionalna indiferentnost (ravnodušnost)** prema **spolnom odnosu**. Ovim obilježjima treba dodati i ono po kojem se najviše razlikuje od trgovine ljudima – **dobrovoljnost**.

Sličnosti i razlike, kao i veze između pojmove koje smo razmatrali: trgovina ljudima i krijumčarenje; trgovina ljudima i prostitucija, najbolje će pokazati tabelarni prikaz¹⁸:

TRGOVINA LJUDIMA	KRIJUMČARENJE
Žrtva može i ne mora preći granicu. Žrtvom se također može trgovati unutar jedne države.	Krijumčarene osobe ilegalno prelaze granicu.
Cilj trgovaca ljudima je eksploracija žrtve.	Cilj krijumčarenja je zarada od ilegalnog prebacivanja osoba preko granice.
Žrtva može i ne mora dati pristanak za prelazak preko granice.	Krijumčarena osoba daje pristanak za prelazak preko granice.
Žrtva ostaje u odnosu sa trgovcima ljudima.	Nakon prelaska prestaje svaki odnos krijumčara i krijumčarenih.

TRGOVINA LJUDIMA	PROSTITUCIJA
Žrtve nemaju slobodu odlučivanja, već ih potpuno kontrolira osoba koja ih je kupila.	Osoba se dobrovoljno bavi prostitutijom i slobodna je da samostalno odlučuje o sopstvenom životu.
Žrtve nemaju slobodu kretanja.	Osoba ima slobodu kretanja.
Seksualna eksploracija je jedan od mnogih oblika trgovine ljudima.	Može, ali ne mora, da uključuje različite oblike prinude i seksualne eksploracije.

¹⁸ "Trgovina ljudima – priručnik za vršnjačku edukaciju sa analizom dobrih praksi preventivno-edukativnih radionica", ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima, 2008.

SVAKO MOŽE POSTATI ŽRTVA!!!

Zovem se M.A. Upravo sam završavala prvu godinu studija kad sam upoznala D. Bio je divan, pristojan, duhovit, mojima se svidio. Zabavljali smo se 6 mjeseci i već sam počela da vjerujem da sam našla svoju srodnu dušu. Onda mi je predložio da odemo na par dana u Italiju kod njegovog prijatelja da proslavimo dan kada smo se upoznali... Moji se nisu oduševili idejom, ali su ipak pristali. Na aerodromu nas je sačekao njegov prijatelj. D. je rekao kako mora da plati vize pa da ne bi čekala da krenem sa prijateljem, on će nas stići... Nikad više ga nisam vidjela. Čim smo ušli u stan, "prijatelj" je zaključao vrata za mnom i rekao mi da me je D. njemu prodao. Mislila sam da se šali sa mnom, sve dok me nije počeo šamarati i kidati odjeću sa mene... **Tako je započeo moj pakao!**

Najčešća slika koja nam se javlja u svijesti kada čujemo pojam *žrtva trgovine ljudima* je djevojka iz siromašne porodice, niskog obrazovanja, lakovjerna i nesposobna da se izbori za sebe... Naravno, misliš, to se tebi ne može dogoditi!

Žrtvom trgovine ljudima postaje se puno lakše nego što ti se čini, a opasnosti regrutiranja vrebaju te na svakom koraku.

Postoji niz uzroka koji nas lakše vode u ovaj mračni svijet. Zovemo ih *push* i *pull* faktorima, koji „guraju“ i „privlače“ da dođemo u situaciju da postanemo žrtva trgovine ljudima. Nezaposlenost i siromaštvo, nedostatak mogućnosti ili obrazovanja, nezdravi odnosi u vezi, spolna diskriminacija, nasilje lako će nas potaći da tragamo za bijegom iz postojeće situacije i „gurnuti“ da tražimo novu šansu drugdje. Sve ove situacije smatramo čestim *push* faktorima ili faktorima koji nas **guraju** u opasne situacije u kojima smo izloženi riziku trgovine.

Uostalom, svako od nas ko poželi u jednom trenutku da promijeni svoj život, svako od nas ko naleti na neku interesantnu primamljivu ponudu za studije u inostranstvu, dobro plaćen posao ili zanimljivo iskustvo na nekom drugom mjestu, lako će se naći u situaciji da zamišlja sve prednosti boljeg života, te zaboravi na rizike i moguće posljedice.

Zamišljanje glamuroznog života, te predrasude o „sjajnom“ životu tamo negdje drugdje, očekivanje boljeg posla, boljeg obrazovanja ili boljih općih uslova života najčešći su ***pull*** faktori trgovine ljudima.

Važno je da znaš!

Trgovci ljudima lično ili putem oglasa u medijima regrutiraju svoje žrtve, nude da pokriju troškove putovanja i „riješe“ sve ostale probleme.

Trgovci ljudima obično ostavljaju dojam vrlo profesionalnih, ugodnih i prijateljskih osoba.

Žrtve ih često poznaju.

Zato: Provjeri svaku ponudu ili oglas!

Sredstva i metode trgovaca ljudima efikasne su bez obzira na socijalno i etničko porijeklo i spol žrtve. No, ono što je zajedničko svim trgovcima je da svaku žrtvu **smatraju svojom robom** kojom se trguje i koja je korisna samo dok imaju dobit od nje, te da nad svakom primjenjuju čitav niz prisilnih postupaka kako bi ih držali u stalnom strahu, te lakše manipulirali njima.

NETAČNO!

Djevojke i mladići postaju žrtve prvenstveno jer su prevareni! Često ljudi koji u lancu trgovina regrutiraju žrtve bivaju ljudi od „povjerenja“ – prijatelji, rođaci, poznanici, komšije, simpatičan momak ili djevojka, partner, pa čak i roditelji. Njihovu ponudu ne provjeravamo dovoljno, te zato lako svi možemo postati žrtve.

Ja sam V. i imam 26 godina. Završio sam elektrotehniku i upisao magistarske studije. Radim u privatnoj firmi, nije neka plata, ali sam sretan što uopšte imam posao. Našao sam oglas u novinama: domaća privatna firma posreduje u zapošljavanju naših stručnjaka na Malti, za veliku švedsku kompaniju, plata 1.500 €, viza i radna dozvola obezbijeđene, baš moja struka... Poslao sam molbu i biografiju. Kad bi me primili, riješio bih sve probleme, kupio auto, normalno živio. Nisam mogao da vjerujem kad su me pozvali! Od svih kandidata, primljeni smo ja i jedan momak iz Bihaća. Koji smo sretnici. Rekli su da mi plaćaju avionsku kartu i stan prvi mjesec. Imat ću svoju kancelariju. Ovakva filmska prilika se nije smjela propustiti. Imao sam dvije nedjelje do puta. Sletjeli smo na Maltu. Još na aerodromu su nam rekli da nećemo raditi u istom gradu. Odveli su me do stana, ako ga mogu tako nazvati. Bila je to skučena prikolica na gradilištu ograđenom žicom. Pitao sam šta je sa obećanim uslovima, rekli su mi da je ovo samo privremeno. Poslije par dana poludio sam, tražio sam svoj pasoš, ali rekli su da su ga predali u policiju i da ja ostajem ovdje da radim. Ušla su trojica momaka i pretukla me. Nisam mogao da ustanem tri dana. Rekli su mi da mogu da odem kad otplatim dug za kartu. Na gradilištu je bilo puno ljudi. Svi su bili preplašeni i prevareni. Upozorili su me da ne pokušavam da bježim jer je gazda surov čovjek i kaznit će me.

Jednom kad se nađemo u raljama zla, oduzima nam se sloboda, gubimo kontrolu nad svojim životom, svakodnevno doživljavamo najrazličitije torture.

PAZI:
**TRGOVINA LJUDIMA
SE MOŽE DESITI
SVAKOM
I ŽRTVA MOŽE
POSTATI SVAKO!**

Najveći postotak žrtava trgovine ljudima predstavljaju žene. Jedan od razloga leži i u rodnoj diskriminaciji koja predstavlja različit tretman, te drugaćiji odnos prema osobi samo zato što je određenog spola.

Nažalost, u nekim dijelovima svijeta rodna diskriminacija je još uvijek veoma zastupljena. Puno ljudi čak uopće ne razlikuje pojmove rod i spol.

Razlikuješ li ti?!

Pročitajte svako pitanje, pa u zavisnosti da li smatrate da se rečenica odnosi na spol ili rod, zaokružite **S – spol** ili **R – rod** pored rečenice.

Žene rađaju djecu, muškarci ne.	S R
Djevojčice su nježne, a dječaci čvrsti.	S R
Momci imaju jači seksualni nagon od djevojaka.	S R
Prosječna ženska starosna penzija niža je od muške.	S R
Žene mogu dojiti, a muškarci ne.	S R
Djevojke češće prakticiraju dijetu nego momci.	S R
Žene su plodne od puberteta do menopauze, a muškarci od puberteta do smrti.	S R
U starom Egiptu muškarci su ostajali kod kuće i vezli. Žene su vodile porodične poslove. Žene su naslijedivale porodičnu imovinu, muškarci ne.	S R
Prema statistikama UN-a, žene zarađuju samo 10% svjetskog dohotka, a obavljaju 67% svjetskog rada.	S R
U jednom istraživanju o 224 različite kulture/društva pronađeno je 5 kultura u kojima jedino muškarci kuhaju i 36 kultura u kojima žene obavljaju sve poslove gradnje kuća i naselja.	S R¹⁹

¹⁹ Rješenje – 1-s, 2-r, 3-r, 4-r, 5-s, 6-r, 7-s, 8-r, 9-r, 10-r

Sada znaš:

Spol – biološke i anatomske karakteristike koje razlikuju muškarca i ženu.

Rod – ukazuje na društveno, kulturno i historijski uslovljene i naučene razlike između žena i muškaraca, te modele ponašanja koje karakteriziraju jedan ili drugi spol.

Rod se nameće kroz oblaćenje „ženskih“ i „muških“ boja i odjeće, različite vrste aktivnosti i profesije za žene i muškarce, pripisivanje različitih psihičkih osobina muškom i ženskom spolu.

Rodne uloge – različita očekivanja, stavovi i ponašanja za koje se u nekim društвima smatra da više pripadaju muškom ili ženskom spolu.

TIPOVI NASILJA KOJE TRGOVCI PROVODE NAD ŽRTVAMA

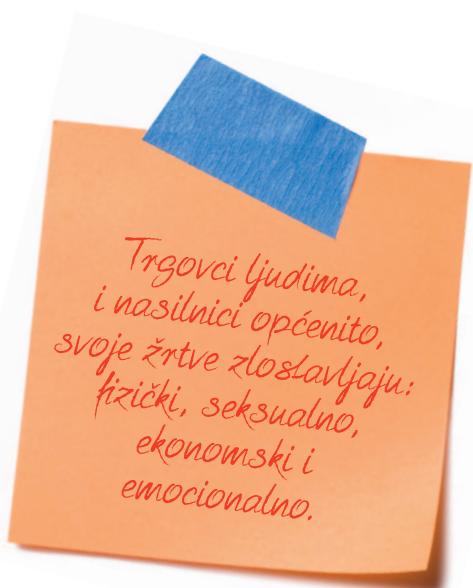
Zajedničko za sve žrtve trgovine ljudima je da su izložene različitim oblicima nasilja i eksploracije koje trgovci primjenjuju nad njima kako bi slomili njihov otpor, uspostavili potpunu kontrolu nad njima, te osigurali poslušnost.

FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE – odnos ili ponašanje kojima se primjenom fizičke sile, uz ili bez upotrebe drugih sredstava nanose ozljede žrtvi.

Trgovci se često koriste veoma surovim metodama kontrole žrtava prženjem tijela cigaretama, redovnim prebijanjima, nanošenjem rana po tijelu oštrim predmetima...

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE – prisiljavanje na neželjene seksualne odnose putem prijetnje, prestrašivanja ili fizičke sile. Obuhvata snimanje pornografskih slika i filmova, primoravanje na egzotični ples, silovanje, primoravanje na prinudni brak, a u svakodnevnom životu i opscene telefonske razgovore i aluzije na seks, kao i milovanje koje ne odgovara žrtvi ili je protiv njene volje.

Žene su najčešće primorane da rade u seks-industriji, u agencijama za poslovnu pratnju, kao i stanovima i domaćinstvima koja služe kao bordeli gdje su svakodnevno izložene seksualnom zlostavljanju, često opasnim i nezaštićenim seksualnim odnosima sa mnogobrojnim mušterijama.

NETAČNO!

Nasilje je namjerno ponašanje i oni koji to rade nisu van kontrole. Njihovo nasilje je ciljano usmjereni prema određenim ljudima u određeno vrijeme i na određenom mjestu. Oni ne napadaju ljude na ulici bez obzira na to koliko su bijesni. Obično biraju taktiku da ne ostave vidljive tragove nasilja.

EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE – ponašanje koje je usmjereni da prestraši, ugrozi, potcenjuje, vrijeđa ili verbalno napada osobu. Kako bi kaznili neposlušnost žrtve te je lakše držali u pokornosti, trgovci svakodnevno koriste različite, uvjek veoma perfidne i surove metode psihičkog manipuliranja žrtvama, što podrazumijeva prvenstveno:

Izolaciju, tj. **ograničavanje kretanja** – kontroliraju svaki izlazak žrtve, koga viđa, s kim razgovara; ne dozvoljavaju im kontakt sa porodicom i drugim ljudima. Na taj način žrtve se osjećaju u potpunosti odsječene od svijeta, te im postaje nemoguće da zatraže pomoć od bilo koga.

Terorisanje – ucjenjivanja i prijetnje smrću njima i njima dragim osobama, prijetnja da će članovima porodice poslati kompromitujuće slike, izlivi bijesa, razbijanje stvari u prisustvu žrtve i uništavanje ličnih stvari, te prijetnje teškim kaznama kako bi žrtvu držali u stalnom strahu. Ponižavanje, nazivanje pogrdnim imenima i stalno naturanje osjećaja krivice, čime i onako nisko samopoštovanje žrtve dodatno urušavaju.

EKONOMSKO ZLOSTAVLJANJE – lišavanje osnovnih životnih potreba (hrana, ljekarska pomoć...), oduzimanje novca i korištenje novca samo uz dopuštenje, te stavljanje u situaciju da se moli za novac. Žrtva se vezuje dugom – od žrtve se traži da vrati „dug“ nastao u vezi sa njenim dovođenjem na mjesto trgovine, koji se dodatno uvećava zbog „troškova“ koje je trgovac imao za hranu, odjeću, šminku žrtve...

Zovem se K. Živim sa majkom i sestrom. Završila sam fizički zanat. Naći posao u mom gradu bilo je veoma teško. Trebao mi je novac jer mi je život bio veoma težak. Moja prijateljica iz osnovne škole rekla mi je da postoji mogućnost da nađem posao negdje u Njemačkoj. Bilo je riječi o poslu u kuhinji, restoranu ili nešto slično. To je bila prilika za mene!!! Moja prijateljica predstavila me dvojici ljudi. Navečer smo prešli granicu. Jedan od njih mi je uzeo pasoš. Rekao mi je da će kod njega biti „sigurniji“. Stali smo pored nekog motela da prenoćimo. Zaključali su vrata i rekli mi da se svućem. Zavezali su me za krevet. Silovali su me mnogo puta, a jedan od njih me je slikao. Sljedeći dan došli smo u neku veliku kuću. Tamo sam upoznala još jednu djevojku. Rekla mi je da smo prodane ekskluzivnom klubu za muškarce. U klubu je bilo na desetine žena. Vlasnik Kluba „kupio“ ih je, te tretirao kao privatno vlasništvo. Kada sam odbila da uveče siđem dole u bar, pretučena sam. Pokazali su mi slike iz motela. Ucjenjivali su me govoreći da će, ako ih ne poslušam, te slike poslati mojoj majci. Držali su me zaključanu. Nisu mi dozvoljavali da izlazim. Nisam imala pasoš. Prijetili su mi da ako pokušam pobjeći... da će me ubiti i da će moje tijelo baciti u vodu. Rekli su mi da nema smisla da pokušavam zvati policiju, jer su ih podmitili.²⁰

²⁰ Prilagođeno iz: „Marguerite može biti tvoja sestra, kćerka, prijateljica...“, Udruženje ŽENA BiH, 2004, str. 21-22

*„Da sam ja žrtva
trgovine ljudima,
pobjegla bih!“*

Ali....

Žrtve trgovine ljudima uvijek su pod stalnom prijetnjom i kontrolom od strane trgovaca. Ucjenjuju ih i prijete im da će povrijediti njih ili njihove najbliže, njihovu djecu, roditelje, braću i sestre ako pokušaju da pobjegnu.

Ako pokušaju, a ne uspiju, slijedi im surova tortura prebijanja, nekad i nasmrt!

Postoje mnogi socijalni, ekonomski i kulturno-razlozi zbog kojih se žrtve nasilja ne usprotive:

- Nemaju sredstava za izdržavanje
- Poniženje zbog zlostavljanja
- Strah da će ih prijatelji, porodica i zajednica okriviti za situaciju u kojoj su se našle.
- Strah da će onaj koji ih zlostavlja ispuniti prijetnje i nauditi njoj, djeci, prijateljima ili porodicu...

Zlostavljane žrtve su u opasnosti od teških ili čak smrtonosnih fizičkih povreda ukoliko pokušaju pobjeći. Zbog toga su one jedine koje mogu procijeniti kada je pravi trenutak za bijeg.

TRAUMA /grč. rana/ predstavlja svaki snažan psihički doživljaj koji je izvan granica našeg iskustva, a koji podrazumijeva ugroženost našeg života ili života nama dragih osoba, izloženost snažnom strahu, suočenost sa nepodnošljivom opasnošću, te nas dovodi u stanje bespomoćnosti.

ZNAŠ LI ŠTA SVE ŽRTVA PROŽIVLJAVA?

Svaki oblik nasilja prema djetetu, ženi ili muškarcu, bez obzira da li se javlja u okviru procesa trgovine ljudima ili u nečijoj porodici ili društvu, uvijek izaziva ozbiljne fizičke i psihičke posljedice po žrtvu.

Osjećanje straha, sramote, krivice, bijesa, nemoći i depresije svakodnevno su prisutni u životu svake žrtve nasilja. Žrtva proživljava tešku psihičku traumu koja se ponavlja iz dana u dan.

Fizičke posljedice su:

- povrede (modrice, prelomi i povrede unutrašnjih organa)
- spolno prenosive bolesti, upale materice i ostali ginekološki problemi, neželjene trudnoće i abortusi, glavobolje,
- trajna tjelesna oštećenja i razne povrede koje žrtve nanose same sebi, pa čak i samoubistvo...

Psihičke posljedice su:

- Nemaju samopoštovanja.
- Osjećaju sramotu zbog svega što im se dešava.
- Samookrivljavaju se – smatraju da su sami krivi za sve što im se dešava.
- Osjećaju stalni strah.
- Osjećaju se odbačeno i žele da pobegnu iz sadašnje situacije.
- Osjećaju veliku nesigurnost i nepovjerenje u kontaktima s ljudima.
- Neodlučne su i iracionalne u donošenju odluka.
- Lakše prihvataju tuđe želje i zahtjeve.
- Pesimistične su, osjećaju da je nemoguće promijeniti sadašnju situaciju.
- Imaju poteškoća u ostvarivanju normalnog seksualnog života.
- Često obolijevaju od različitih psihičkih oboljenja.
- Često se osjećaju veoma bespomoćno i sklone su sebi oduzeti život.

Reakcije na traumatične događaje se razlikuju od osobe do osobe. Svako na svoj način preživljava traumu. Istraživanja su pokazala da same žrtve, bez obzira na težinu fizičkih posljedica, težim smatraju psihičke posljedice koje proživljavaju.

Svi koji su preživjeli traumu prolaze kroz faze:

- šoka
- nevjerice
- depresivnosti
- postavljanja pitanja –
Da li ću ikad opet biti kao prije?
- ljutnje
- analize cijelog događaja
- te fazu smirivanja u kojoj doživljenu traumu smještaju u neprijatne uspomene

Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima prihvatile je Generalna skupština Ujedinjenih nacija Rezolucijom 217 A (III) 10. decembra 1948. godine.

Konvencija o pravima djeteta je međunarodni ugovor koji je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 20. novembra 1989. godine, a ratificirale su je 192 zemlje.

Bosna i Hercegovina je 1993. ratificirala Konvenciju o ljudskim pravima i Konvenciju o pravima djeteta. Time je prihvatile sve obaveze definirane konvencijama.

KOJA SE LJUDSKA PRAVA KRŠE U PROCESU TRGOVINE LJUDIMA?

Ljudska prava su osnovna prava svake osobe koja stječemo samim rođenjem. Ona su neotuđiva, tj. ne mogu se ograničiti ni ukinuti bez obzira na to koje smo rase, spola, jezika, religije, nacionalnosti, imovinskog stanja...

U procesu trgovine ljudima se krši veliki broj osnovnih ljudska prava kao što su: *pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost, pravo na izuzimanje od mučenja ili okrutnog, nečovećećnog i ponižavajućeg tretiranja i kazni, pravo na nepodvrgavanje ropstvu i prinudnom radu, pravo na izbor partnera, pravo na slobodu kretanja i pravo na izbor zaposlenja*.

Ogroman procenat žrtava trgovine ljudima su djeca.

Prihvatanjem Konvencije o pravima djeteta, naša zemlja je preuzeila ustavnu obavezu da će provoditi sve potrebne aktivnosti u cilju njene primjene kako bi se zaštitilo svako dijete, te omogućio njegov nesmetan fizički i psihički razvoj.

Konvencija o pravima djeteta je prepoznala trgovinu ljudima kao jedan od procesa u kojem se krše dječija prava.

Član 35: Dijete ima pravo na zaštitu od prisilnog odvođenja, prodaje ili trgovine djecom u bilo koju svrhu i bilo kojem obliku.²¹

Član 34: Dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika spolnog izrabljivanja i spolne zloupotrebe, od prostitucije i korištenja u pornografskim nastupima.²²

Član 32: Dijete ima pravo na zaštitu od učestvovanja u radu koji ugrožava njegovo zdravlje, obrazovanje i razvoj, te na zaštitu od drugih oblika ekonomskog izrabljivanja.²³

Najčešći oblik ekonomske eksploracije djece je **prosjacanje**. Sigurno ste primijetili puno djece koja prose u blizini raskrsnica, po trgovima, kafićima...

Nažalost, veliki broj te djece je uključen u lanac trgovine ljudima.

Razmisli o tome sljedeći put kada ih vidiš...

Trgovina ljudima uvijek uključuje nesigurnu i nezdravu radnu sredinu, tj. rad na ulici, dugo radno vrijeme (10-20 sati) i noćni rad bez prava na odmor, fizički veoma težak rad, te rad kojim se seksualno ili ekonomski eksploratira.

Posebni oblici eksploracije djece su i korištenje za prodavanje droge, prisilni brakovi (roditelji dogovaraju i sklapaju brak), kao i korištenje djece s invaliditetom za prosjačenje.

Trgovina djecom uvijek uključuje eksploraciju djece, ali eksploracija dječjeg rada se može odvijati i bez trgovine djecom.

²¹⁻²³ Konvencija o pravima djeteta, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 20. novembar 1989. godine

Poželjno je da učestvuješ u radu koji na pozitivan način stimulira tvoj razvoj, u kojem užиваš, kao i u onom koji ti dozvoljava da doprineseš porodici bez prekidanja školskih aktivnosti!

Petnaestogodišnja J. imala je četiri godine kada ju je očuh prodao. Rođena je u porodici sa devetero djece u siromašnoj evropskoj zemlji. J. je dostigla cijenu od 200 eura.

„Kupac je bio jedan od komšija. Dao je nešto novca mom očuhu i odveo me u Grčku.“

J. je završila proseći na ulicama Soluna.

„Život na ulici je težak, ponižavajući i surov. Kada sam tek došla, zajedno sa mlađim dječacima i djevojčicama, prodavala sam cvijeće i bižuteriju na ulicama i prosila. Kad sam narasla i napunila 12-13 godina, morala sam da se bavim pružanjem seksualnih usluga kako bih zaradila dovoljnu sumu novca koju je od mene tražio vlasnik koji me kontrolirao. Djevojčicama ne kažu da se moraju prostituirati, nego nam kažu da moramo zaraditi određeni iznos svaku noć. „Danas moraš zaraditi 50 eura. Nismo mogle to postići. Spavale smo na ulici, a ondje se dešavaju loše stvari...“

Očuh je prodao još četiri njene sestre.²⁴

²⁴ Prilagođeno iz: *Prevencija u cilju jačanja svijesti o opasnostima trgovine ljudima – Priručnik za nastavnike u osnovnim i srednjim školama*, Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije, IOM Misija BiH, Sarajevo, 2007.

KAKO DRŽAVA POMAŽE ŽRTVI?

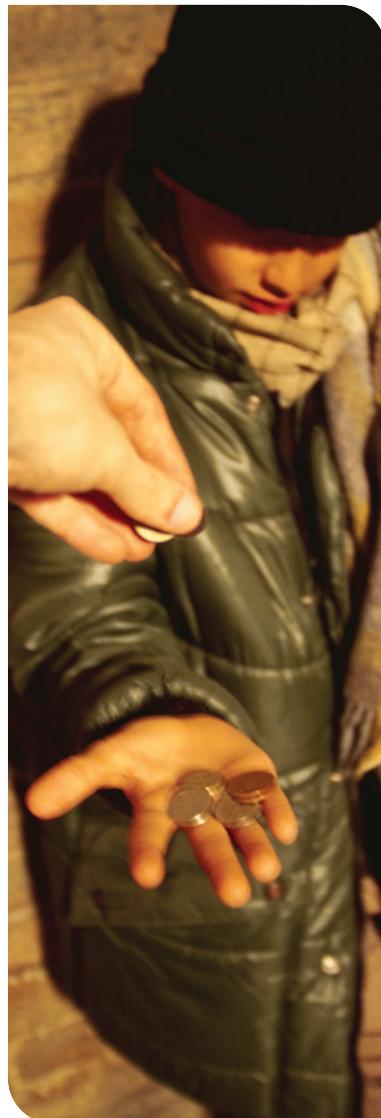
Kao što znaš, Bosna i Hercegovina je kao članica Ujedinjenih nacija ratificirala brojne dokumente koji su od važnosti za zakonodavno uređenje problema trgovine ljudima. Tako je preuzeo i obaveze da osigura svakoj identificiranoj žrtvi trgovine ljudima:

- Dostojanstven tretman uz poštovanje njihove ličnosti
- Siguran smještaj
- Pomoći stručnjaka – ljekara, psihologa, pravnika, socijalnih radnika
- Zaštitu svih ljudskih prava, bez obzira da li je žrtva iz Bosne i Hercegovine ili neke druge zemlje

Osiguravanje osnovnih potreba žrtvama trgovine ljudima obavezno treba biti planirano i podrazumijeva pripremu individualnog plana pomoći za svaku žrtvu ponaosob, a u saradnji sa samom žrtvom.

KO JOŠ POMAŽE?

Nevladine organizacije koje pružaju neki od oblika pomoći i podrške žrtvi trgovine ljudima omogućavaju siguran smještaj i zadovoljavaju osnovne životne potrebe žrtava trgovine ljudima (hrana, odjeća, obuća...), a posebno vode računa da menadžeri u skloništima uspostave odgovarajuću saradnju sa službama sigurnosti u cilju omogućavanja fizičke sigurnosti žrtava. Kada nevladine organizacije zbrinjavaju dijete žrtvu trgovine ljudima, dužne su sve odluke o djetetu žrtvi donositi uz saglasnost centara za socijalni rad (kroz oblik privremenog staratelja).

KAKO SE MOŽEŠ ZAŠTITITI OD TRGOVINE LJUDIMA?

Trgovina ljudima dešava se tu oko nas, dio je naše realnosti, koliko god ti djelovalo pretjerano, nevjerojatno, kao nešto što se tebi i tvojim prijateljima nikada ne bi moglo dogoditi.

Ti i tvoji prijatelji ste u rizičnoj grupi jer žurite postati samostalni, izgraditi „budućnost snova“: imati dobar posao, dobru zaradu, dobru karijeru, steći nova iskustva, putovati...

Statistike kažu da je 75% mladih izjavilo da bi iskoristili priliku i potražili bolji život u inostranstvu, a 80% žrtava trgovine ljudima je to postalo slijedeći lažna obećanja o poslu.

MOŽE TI BITI PONUĐENO (direktno ili putem oglasa):

- čuvanje djece
- pomoć starijim osobama
- rad u restoranima i hotelima
- posao modela ili manekena
- rad na poljoprivrednim dobrima
- rad u građevinarstvu itd.

- učenje stranih jezika ili školovanje

- zanimljivo putovanje

- posjeta *online* prijatelju

- putovanje i sl. s momkom/djevojkom s kojim si u vezi

- bračna ponuda preko agencije za sklapanje brakova, oglasa ili Interneta

Sve ovo ti može biti ponuđeno, a da ne podrazumijeva odlazak u inozemstvo.

I tada jednako moraš biti oprezan/opreznia i provjeriti sve okolnosti.

TREBAŠ:

- provjeriti postoji li takva firma uopće, koliko dugo, ko su joj klijenti, u koliko zemalja ima predstavništvo, koja je njena adresa i broj telefona
- saznati ime poslodavca, njegovu adresu i broj telefona fiksne telefonske linije, a **ne samo broj mobitela**
- uvijek stupiti u kontakt sa poslodavcem i tražiti odgovor na sva bitna pitanja koja se odnose na tvoje angažiranje ili tvoj budući rad
- uvijek tražiti ugovor, a ako nije na tvom jeziku, mora biti preveden od strane ovlaštenih osoba ili osoba u koje imate povjerenja
- ukoliko je ugovor napisan na različitim jezicima, provjeriti da li su obje verzije identične
- provjeriti da li u ugovoru postoje neke neprecizne formulacije, npr. „*u slučaju neispunjavanja svih obaveza koje naloži poslodavac*“, a da se nigdje ne precizira šta to mogu biti „*sve obaveze*“
- napraviti kopiju ugovora i jedan primjerak zadržati za sebe
- provjeriti obrazovnu ustanovu (školu, koledž, fakultet) i gdje ćeš biti smješten(a)

- provjeriti agenciju ili osobu koja organizira putovanje
- ustanoviti da li je *online* prijatelj zaista osoba za koju se predstavlja
- ustanoviti da li je momak zaista osoba za koju se predstavlja – upoznati njegove roditelje, prijatelje, upoznati svoje roditelje sa njim i sa njegovim roditeljima
- provjeriti mjesto gdje se putuje

KADA POSUMNJATI U TRGOVINU LJUDIMA?

- dobro plaćen posao bez navedenih potrebnih kvalifikacija, iskustva i sl.
- nejasne informacije o poslu
- odbijanje ili odlaganje potpisivanja ugovora
- kada u ugovoru piše: „poslodavac zadržava kontrolu nad prihodima“... „poslodavac zadržava dio novca“... ili su navedene nejasne odredbe o tvojim pravima i obavezama kada pročitaš „hitno tražim... svi troškovi plaćeni... hrana i smještaj osigurani“ i sl.
- nepoznat poslodavac - firma, agencija i osoba
- nerealna obećanja o brzoj i uspješnoj karijeri
- nerealno povoljni uslovi za školovanje; nema školarine ili je izuzetno niska, brzo stjecanje diplome i sl.
- neuobičajeno niska cijena putovanja ili čak besplatno putovanje
 - *online* prijatelj nudi plaćanje svih troškova putovanja
 - *online* prijatelj odbija dati broj fiksnog telefona
- ne poznaješ nikoga iz života osobe s kojom si u vezi mo-

mak provjerava sve podatke o tebi, a sakriva sve o sebi momak naglašeno potencira „navodno“ bogatstvo

- „ružičasto“ oslikava sve mogućnosti koje vas čekaju тамо negdje, bilo da se radi о zajedničkom putovanju, posjeti nekom njegovom prijatelju, rođaku ili zajedničkom životu
- poslodavac ili agencija koja posreduje u putovanju ili poslu nudi ti da putuješ pod tuđim identitetom, tj. nudi ti lažna dokumenta pod izgovorom „lakšeg putovanja“ ili „tvoje zaštite“
- poslodavac, osoba ili agencija koja posreduje u tvom odlasku u inostranstvo nudi TURISTIČKU VIZU ili RADNU VIZU, pod izgovorom da ćeće dodatne detalje „srediti“ kasnije

Ako ti se bilo šta učini sumnjivim, ako primijetiš nešto od ovoga što je ovdje navedeno ili nešto slično, NEMOJ PRIHVATITI ponudu dok sve ne istražiš.

Ako si otklonio(la) sve sumnje i odlučio(la) da putuješ u inostranstvo, **MORAŠ**:

- pasoš i druga dokumenta uvijek nositi sa sobom, a davati ih samo policiji, ako traži, i nikom drugom - ni šefu, ni prijateljima, ni partneru, ni rođacima itd.
- ponijeti bar jednu fotokopiju pasoša i drugih važnih dokumenata i čuvati je na sigurnom mjestu

- roditeljima/prijatelju/osobi od povjerenja ostaviti adresu i broj telefona mjesta gdje ćeš boraviti
- s osobama od povjerenja obavezno unaprijed dogovoriti lozinku za slučaj nužde, odnosno opasnosti
- sa sobom obavezno imati zapisane važne telefone i adrese: ambasade, policije i rodbine ili prijatelja
- ako putuješ u grupi, upoznati se sa saputnicima
- naučiti barem osnove jezika za minimum komunikacije u zemlji u koju putuješ i za svaki slučaj nositi rječnik
- sa sobom imati i planove grada
- obavijestiti porodicu i prijatelje gdje i s kim ideš
- redovno kontaktirati porodicu, prijatelje

Kada donosiš bilo koju odluku, a pogotovo one koje u sebi nose rizike da postaneš žrtva trgovine ljudima, obrati pažnju šta tvoji roditelji i istinski prijatelji imaju da kažu.

Prije nego doneseš konačnu odluku, posavjetuj se i sa školskim pedagogom ili psihologom, razrednikom, nastavicima...

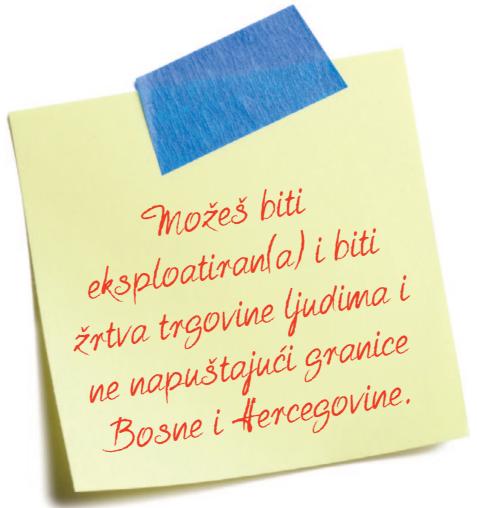
**Svi oni su dužni da ti pomognu
i zaštite te kada to zatreba.**

Ako se ipak dogodi da se nađeš u opasnosti,

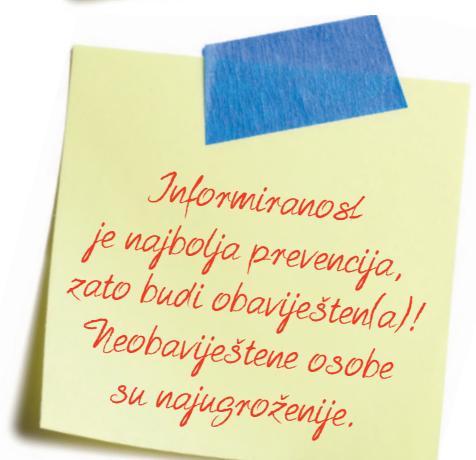
TRAŽI POMOĆ:

- Obrati se najbližem policajcu ili policijskoj stanici.
- Ukoliko ne možeš doći do policije, možeš se обратити i: osobljvu hitne pomoći, bolnica, vatrogascima, nevladinim organizacijama ili, ako si direktno ugrožen i nemaš drugog izbora, jednostavno traži pomoć od prolaznika!

Ne smiješ zaboraviti:

Možeš biti eksploriran(a) i biti žrtva trgovine ljudima i ne napuštajući granice Bosne i Hercegovine.

Informiranoš je najbolja prevencija, zato budi obaviješten(a)! Neobaviještene osobe su najugroženije.

I NA KRAJU

Imaš 12..., 15.....,16... ili 18 godina. Život je pred tobom i čekaju te mnogi izazovi. Sanjaš svoje snove.

Žuri ti se.

Možda ti se ponekad čini da te niko ne razumije i da zaslužuješ više. Želiš otpustovati, možda pronaći posao preko ljeta, dobiti priliku za usavršavanje stranih jezika ili za nastavak školovanja negdje drugdje...

Možda tražiš priliku da neko prepozna tvoje umjetničke potencijale, da postaneš lice s naslovnicama, da modne piste budu tvoje šetalište...

Želiš više, želiš bolje i želiš to odmah.

Polako.

Razmisli, informiraj se i tek onda odluči.

Ovaj priručnik nije napisan da bi te uplašio i ne šalje poruku da ne trebaš težiti boljem životu, već da bi ti prenijeli poruku:

Sanjaj i sačuvaj svoje snove.

*NE ŽURI da ih ostvariš pod svaku cijenu;
uživaj u svom djetinjstvu.*

POŽURI da se zaštitiš znanjem.

*POLAKO se suočavaj sa životnim
izazovima i dobro razmisli o svakoj odluci.*

**Ako si sada
svjestan rizika
i opasnosti trgovine
ljudima i naučio(la)
si kako da se zaštitiš,
Priručnik je
ostvario svoj cilj.**

**Kao i svako
dobro štivo,
otvorи ga kad god
ti zatreba i kada si
u nedoumici**

i

**ŠALJI
ga dalje...**

KO TI MOŽE POMOĆI?

Nevladine organizacije

Organizacija	Adresa	Telefon	Fax	E-mail/Web
"Lara", Bijeljina	Beogradska 38 76300 Bijeljina	+387 55 220 255	+387 55 220 251	lara@rstel.net www.online-lara.com
"Međunarodni Forum solidarnosti - EMMAUS", Doboј Istok	Muhameda Hevajije Uskufije 2 75000 Tuzla	+387 35 720 793		emmaus@multicom.ba
"Žena BiH", Mostar	Trg Ivana Krndelja 3 88000 Mostar	+387 36 550 339, 550 334		zenabih@cob.nrt.ba
Fondacija „BH Inicijativa žena“	Fra Andjela Zvizdovića 1 71000 Sarajevo	+387 33 295 416		marijana@bhwifoundation.com.ba
"Udružene žene", Banja Luka	Kalemegdanska 18, 78000 Banja Luka	+387 51 458 851		natasap@inecco.net
"Medica", Zenica	Mokušnice 10 72000 Zenica	+387 32 249 058		medica@bih.net.ba
"Budućnost", Modriča	Trg Jovana Raškovića bb 74480 Modriča	+387 53 820 700	+387 53 820 701	gocalg@inecco.net
"Ženski centar", Trebinje	Novi Tržni centar Lamela 16/17a 89000 Trebinje	+387 59 225 767		zenskicentar@spinter.net
Udruženje „Vaša prava“	Safeta Hadžića 66A 71000 Sarajevo	+387 33 789 105	+387 33 789 106	www.vasaprava.org
Udruženje žena "Žene sa Une"	Krupska 26 77000 Bihać	+387 37 220 855		

Organizacija	Adresa	Telefon	Fax	E-mail/Web
Helsinški parlament građana	Krfska 84 78000 Banja Luka	+387 51 432 750		
"Caritas Biskupske konferencije"	Mehmed bega Kapetanovića Ljubušaka 6 71 000 Sarajevo	+387 33 206 441		
"Fondacija lokalne demokratije"	Bravadžiluk bb 71000 Sarajevo	+387 33 236 899		
Udruženje "Zemlja djece"	Klosterska 15 75000 Tuzla			hug.zemd@bih.net.ba
"Vaša prava"	Rudarska 72 75000 Tuzla	+387 35 281 023		

Organi vlasti

Ured	Adresa	Telefon	Fax	E-mail/Web
Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije	Trg Bosne i Hercegovine 1 71000 Sarajevo	+387 33 710 530 +387 33 218 905		
Ombudsmeni BiH	Ravnogorska 18 78000 Banja Luka Grbavička 4 71000 Sarajevo	Tel/Fax: +387 51 303 992 +387 33 666 006	+387 33 666 007	www.ombudsmen.gov.ba

Ministarstva

Ured	Adresa	Telefon	Fax	E-mail/Web
Ministarstvo sigurnosti BiH	Trg Bosne i Hercegovine 1 71000 Sarajevo	+387 33 213 623	+387 33 213 628	www.msb.gov.ba
Ministarstvo sigurnosti BiH – Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije	Trg Bosne i Hercegovine 1 71000 Sarajevo	+387 33 710 530	+387 33 710 531	www.msb.gov.ba ureddk@msb.gov.ba
Ministarstvo civilnih poslova BiH	Trg Bosne i Hercegovine 1 71000 Sarajevo	+387 33 221 073	+387 33 212 927	www.mcp.gov.ba
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	Trg Bosne i Hercegovine 1 71000 Sarajevo	+387 33 445 122	+387 33 206 140	www.mhrr.gov.ba ljudprav@mhrr.gov.ba
SIPA sjedište i regionalni uredi Sarajevo, Tuzla, Banja Luka, Mostar	Nikole Tesle bb 71123 Istočno Sarajevo	+387 57 326 100	+387 57 326 105	www.sipa.gov.ba
Granična policija BiH	Reufa Muhića 2A 71000 Sarajevo	+387 33 755 300		www.granpol.gov.ba
Ministarstvo sigurnosti BiH - Služba za poslove sa strancima	Obala Kulina bana 4 71000 Sarajevo	Tel/Fax: +387 33 563 604		

Međunarodne organizacije

Ured	Adresa	Telefon	Fax	E-mail/Web
IOM Sarajevo	Branilaca Sarajeva 5 71000 Sarajevo	+387 33 648 150	+387 33 567 229	missionsarajevo@iom.int www.iom.ba
OSCE BiH	Fra Andjela Zvizdovića 1 71000 Sarajevo	+387 33 752 100	+387 33 442 479	www.oscebih.org

Literatura

1. Andđelković M. i sar. (2008): *TRGOVINA LJUDIMA: Priručnik za vršnjačku edukaciju sa analizom dobrih praksi i preventivno- edukativnih radionica*, ASTRA, Beograd
2. Cimerman B., Gluić S., Martinović L. (2004/2005): *Suzbijanje trgovanja ljudima*, Međunarodna organizacija za migracije i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb
3. Desimirović Vladimir (2000): *Trauma i traumatsko iskustvo*, Psihologija izbeglištva, Međunarodna federacija društava crvenog krsta i crvenog polumeseca, Beograd
4. Grupa autora (2004): *Nije na prodaju – Prevencija trgovanja ljudima*, IOM Hrvatska, Zagreb
5. Grupa autora (2005): *Ja imam mogućnost da kažem NE*, UDRUŽENE ŽENE Banja Luka i LARA Bijeljina
6. Grupa autora (2007): *Prevencija u cilju jačanja svijesti o opasnosti trgovine ljudima*: priručnik za nastavnike u osnovnim i srednjim školama, Ured Državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije, Međunarodna organizacija za migracije, Misija u BiH, Sarajevo
7. Grupa autora (2010): *Praktikum za socijalne radnike o pojavi i pojavnim oblicima eksploracije djece, trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prostitucije, pornografije i pedofilije*, CRS i Ministarstvo sigurnosti BiH, Sarajevo
8. Hasanbegović Azra i sar. (2004): *MARGUERITE može biti tvoja sestra, kćerka, prijateljica... , ŽENA BiH*, Mostar
9. Jakopović B., Kolarec Đ., Sočo J. (2007): *Prekinite lanac trgovanja ljudima*, Centar za žene žrtve rata – ROSA, Zagreb
10. Jovanović E., Martinovski Ž., Andđelković M., Vukasović T. (2006): *Trgovina ljudima – Naš odgovor*, ASTRA.tim, Beograd
11. Kanduč Z., Grozdanić V. (1998): *Prostitucija (nepoželjna tema, kažnjiva radnja i stalna pojava)*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 19., br. 1., Rijeka
12. Kapor – Stanulović N. (1999): *Susret sa patnjom: kako pomoći deci u krizi*, Kancelarija UNICEF-a, Novi Sad

13. Kondić K. (2000): *Trauma, bol i tugovanje na dečijem uzrastu*, Psihologija izbeglištva, Međunarodna federacija društava crvenog krsta i crvenog polumeseca, Beograd
14. Ostojić E. (2009): *Etika moći*, Infoteka – Edicija LILIT, Zenica
15. Srna J. (2000): *Nasilje*, Psihologija izbjeglištva, Međunarodna federacija društava crvenog krsta i crvenog polumeseca, Beograd
16. Vučković – Šahović N. (1999): *Konvencija o pravima deteta*, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd
17. Crnic S., Tomljenović-Manestar S. (2008): *Trgovanje ljudima* <http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/1/12/TRGOVANJE_LJUDIMA_-_Senka_Tomljanovi%C4%87-Manestar%2C_Sonja_Crni%C4%87.ppt>
18. *Izvještaj o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini i Izvještaj o provedbi Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2009. godinu* <<http://www.anti-trafficking.gov.ba/fajlovi/AnnualReport2008.pdf-129.pdf>>
19. *Misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings*, Council of Europe, 2007. <http://www.coe.int/t/dg2/trafficking/campaign/Source/THB_Internetstudy_en.pdf>
20. UN: *Trgovina ljudima među najunosnijim ilegalnim poslovima u Evropi*, Biznis.ba, juni 2010. <http://www.biznis.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=116222&Itemid=2>
21. www.brlici.hr/program/program2.ppt
22. www.petra-nvo.net
23. www.ibm-vt.com
24. „Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, br. 3/02
25. *Izvještaj sa Bečkog foruma za borbu protiv trgovine ljudima*, Tanjug, februar 2008.
26. *MTV Exit End Exploitation and Trafficking – Fast Facts*
27. *Globalni izvještaj o trgovini ljudima*, Odjel za droge i kriminal Ujedinjenih nacija (UNODC), 2009.
28. *Trgovina ljudima: Ropstvo modernog doba*, OSCE BiH
29. *Izvještaj o trgovini ljudima za 2010. godinu – Bosna i Hercegovina*, Ministarstvo vanjskih poslova SAD

ISBN 978-9958-523-09-0
COBISS.BH-ID 19066374